

DET MYCKNA BOKSKRIVANDET TAR ALDRIG SLUT...

LENNART WEIBULL, ÅSA NILSSON OCH SÖREN HOLMBERG

Rubriken är hämtad från Predikarens bok i Gamla Testamentet (Predikaren 12:12). Och Predikaren har fått rätt så här långt. År 2005 utgavs i Sverige 4 376 boktitlar. Det är femtio procent fler än två decennier tidigare. Den stora ökningen ligger framför allt inom barn- och ungdomslitteratur samt facklitteratur, medan utgivningen av skönlitteratur är på ungefär samma nivå sedan mitten av 1980-talet – och den svenska skönlitteraturen i originalutgåvor snarast minskat i antalet utgivna titlar (Carlsson och Facht, 2007).

Den som trott att tio års expansion av internet skulle minska bokförlagens intresse att ge ut böcker har uppenbarligen fel. Men frågan måste ändå ställas: vad händer med alla dessa titlar som trycks och distribueras? Eller mer precist: Hur utvecklas bokläsningen i den digitala världen? Och sådana frågor har ställts vid upprepade tillfällen. Svaret har nästan alltid blivit att bokläsningen är stabil i Sverige. Några studier en bit in på 2000-talet visade även på en viss uppgång i den regelbundna läsningen (Antoni, 2004; Carlsson, Facht och Hellingwerf, 2004).

Med utgångspunkt i SOM-undersökningarnas återkommande fråga om bokläsning är avsikten här att följa upp trenderna i svenska folkets bokläsning. Den här gången gäller det emellertid inte bara hur regelbundet svenskarna läser böcker, utan också vad man läser.

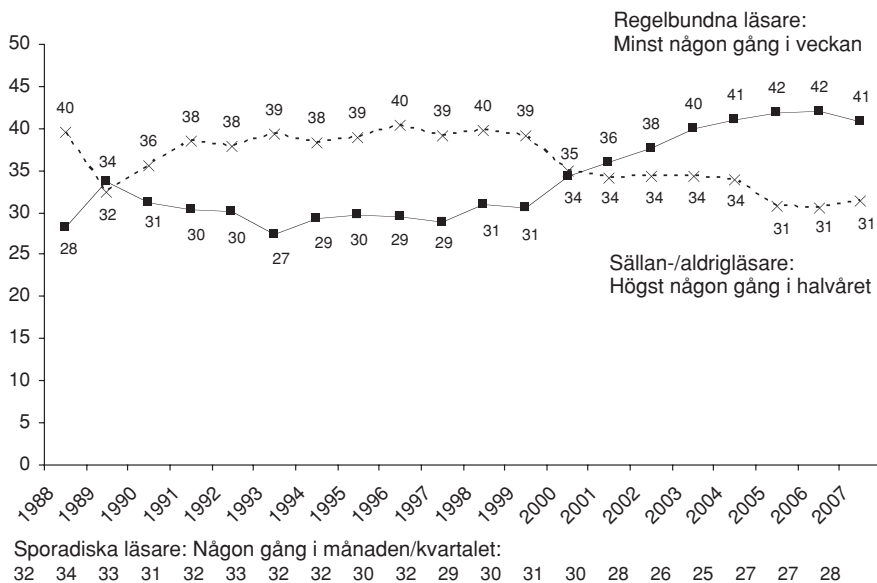
Tjugo år av bokläsning

Alltsedan 1988 har det i den nationella SOM-undersökningen ställts en fråga om hur ofta man under det gångna året läst en bok. Svarsalternativen går från aldrig till flera gånger i veckan. Vi har skilt ut tre grupper: de som i nästan aldrig läser (högst någon gång i halvåret), de som läser någon gång i kvartalet/månaden och de som läser en gång i veckan eller oftare. De två senare grupperna har vi kallat sporadiska respektive regelbundna bokläsare. Hur fördelningen på dessa tre grupper ser ut över tid redovisas i figur 1.

Så här i backspeglarna kan konstateras att år 2000 innebar något av en brytpunkt i utvecklingen: andelen regelbundna bokläsare hade då ökat relativt 1990-talets nivå och andelen sällan/aldrig-läsare samtidigt minskat, med följderna att dessa grupper möttes på en nivå motsvarande en dryg tredjedel av befolkningen. Därefter fortsatte andelen regelbundna läsare att öka, för att de senaste åren stabilisera sig på en nivå på drygt 40 procent.¹ Andelen sällan/aldrig-läsare fortsatte samtidigt att

minska, för att stabilisera sig på en nivå på drygt 30 procent. Under samma period har de mer sporadiska läsarna även de minskat något relativt tidigare, och omfattar i dag en dryg fjärdedel av befolkningen.

Figur 1 Bokläsning i Sverige 1988–2007 (procent)

Kommentar: Resultaten avser svenska befolkningen; åldersintervallet är fr.o.m. år 2000 15–85 år; 1992–1999: 15–80 år; 1988–1991: 15–75 år.

Frågan lyder: 'Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande?', där delfrågan 'Läst någon bok' ingår som en av ett stort antal andra aktiviteter/sysslor. Sju svarsalternativ: 'Ingen gång'; 'Någon gång under de senaste 12 månaderna'; 'Någon gång i halvåret'; 'Någon gång i kvartalet'; 'Någon gång i månaden'; 'Någon gång i veckan'; 'Flera gånger i veckan'. Procentbasen utgörs av de som besvarat frågan samt de som avstått från att besvara frågan om bokläsning men svarat på frågan i övrigt; de senare har förts till sällan-/aldrigläsarna.

När det gäller orsaker till uppgången i regelbunden bokläsning har tidigare analyser visat på faktorer som ökad pocketutgivning med allt fler genrer representerade, nya försäljningsställen, inklusive en ökande nätbokhandel, och lägre priser som följd av den minskade bokmomsen (Antoni, 2004). Böcker är inte längre en lyxvara utan har snarare fått funktionen av förbrukningsartikel och därmed ett visst släktskap med veckotidningar och tidskrifter, men också med andra medier. Vi har inte i 2007 års SOM-undersökning ställt frågor som kan belysa de förändrade mönstren – utom på en punkt: det visar sig entydigt att pocketboken uppfattas som en mycket prisvärd kulturprodukt (Nilsson, 2008). En dryg tredjedel av allmänheten anser att en

pocketbok är mycket prisvärd och ytterligare en tredjedel att den är ganska prisvärd. Andelarna kan jämföras med att endast omkring 5 procent anser att en cd-skiva är mycket prisvärd och ytterligare 30 procent att den är ganska prisvärd. Motsvarande siffror för en köpfilm på dvd är 3 respektive 25 procent.

Mest kvinnor och högutbildade

Traditionellt har bokläsandet visat sig vara klart vanligare bland kvinnor än bland män. Så är det också 2007. Skillnaden har snarast blivit större när andelen som läser minst en gång i veckan har blivit fler. Det är främst bland redan bokintresserade kvinnor som andelen har ökat: sedan början av 2000-talet läser omkring hälften av kvinnorna en bok minst en gång i veckan (tabell 1). Bokvärlden har blivit ytterligare skild mellan kvinnor och män.

Men det är inte bara när det gäller kön som bokvärlden är uppdelad. Detsamma gäller för utbildning, klass och delvis för ålder. Högutbildade läser i väsentligt större utsträckning än lågutbildade, och från år 2000 till 2007 ökade andelen regelbundna läsare bland högutbildade från 51 till 58 procent, samtidigt som andelen bland lågutbildade kretsat mer instabilt kring en dryg fjärdedel (2007: 25 procent), varmed utbildningsskillnaden till och med förstärkts något sedan slutet av 1990-talet. På motsvarande vis återfinns en beständig skillnad beträffande social klass: den ökade andelen regelbundna läsare under 2000-talet bland de som definierar sig som arbetare följs av en motsvarande ökning bland högre tjänstemän/akademiker; klasskillnaderna i bokläsandet består trots senare tiders ökade läsinträsse.

Åldersgrupperna uppvisar inte ett lika entydigt mönster. Det finns visserligen en uppgång i regelbunden bokläsning under början av 2000-talet, men efter 2005 har denna bland både de yngsta och de äldsta ersatts med en nedgång. Bland medelålders personer har dock bokläsningen stabiliserat sig på den något högre nivån.

Slutsatsen är att böckernas värld har blivit större, men att den inte vuxit lika mycket i alla grupper. Bokläsandet är idag minst lika mycket som för två decennier sedan åtskilt efter kön, utbildning och familjeklass. En annan iakttagelse på grundval av hur olika grupper förändrat sin läsning efter 2005 är att bokläsningen ser ut att ha nått sin topp och kan förväntas minska. Också i de regelbundna läsargrupperna är det tydligt att det finns en viss erosion i bokläsningsvanan, låt vara att siffrorna fortfarande ligger klart högre än för ett decennium sedan. Vår prognos är alltså att när vi framöver undersöker bokläsandet kommer det att ha minskat snarare än ha ökat.

Nio författare söker läsare

Det finns olika mätmetoder för att undersöka *vilka* böcker människor läser. Den som kanske ligger närmast till hands är att utgå från en helt öppen fråga där svarspersonerna helt fritt får skriva ner en eller flera titlar på böcker man läst. Med tanke på det stora utbudet av böcker ligger svårigheten och kostnaden i att identifiera och klassificera de svar som kommer in.

Tabell 1 Bokläsning minst varje vecka i olika grupper 1988–2007 (procent)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Minsta antalet personer	
Samtliga	28	34	31	30	30	27	29	30	29	29	31	31	34	36	38	40	41	42	42	41	1 552	
Kön																						
Kvinna	35	41	39	39	38	34	37	37	37	35	38	39	42	46	47	50	51	53	51	49	749	
Man	21	26	23	22	23	20	21	22	21	23	24	21	26	25	27	29	30	29	32	31	760	
Ålder																						
15–29 år	33	34	30	32	29	24	24	28	27	31	26	26	34	36	37	36	40	45	41	38	379	
30–49 år	28	36	33	28	31	27	29	28	31	29	31	30	33	38	39	42	41	41	44	42	576	
50–64 år	25	29	25	30	28	29	32	31	26	25	33	31	36	33	39	41	43	41	42	44	321	
65+ ¹	25	33	37	34	33	30	32	34	35	31	34	36	34	37	35	39	39	42	40	38	213	
Utbildning ²																						
Låg	19	25	22	24	20	19	21	21	19	20	24	25	24	26	27	28	27	29	29	25	478	
Medel	27	32	31	29	28	26	27	28	29	27	27	27	31	33	33	37	39	39	37	37	700	
Hög	50	54	48	48	52	44	45	45	44	43	45	44	51	51	54	56	58	58	60	58	267	
Beskrivning av egna hemmet																						
Arbetsrum	24	28	25	24	25	22	22	23	24	21	22	23	25	29	28	32	31	32	32	30	654	
Jordbrukarhem ³	19	23	20	13	23	19	25	26	15	30	20	23	25	25	25	22	29	33	32	27	40	
Tjänstemannahem	32	36	34	40	31	30	37	34	35	33	37	37	39	40	46	48	48	48	48	48	374	
Högre tjänstemanna-/akademikerhem	44	52	47	44	50	50	47	49	48	46	48	46	43	56	54	58	64	61	66	63	148	
Företagarhem	24	35	35	29	31	24	22	27	24	33	29	30	37	34	34	38	40	40	40	38	129	

Kommentar: ¹Se kommentar till figur 1. ²Frågans svarsalternativ har varierat över tid; 'Låg' utbildning motsvarar som mest grundskola eller motsvarande; 'Hög' avser någon typ av studier vid högskola/universitet; 'Medel' allt däremellan. ³Observera gruppens begränsade antal svarspersoner.

NIO FÖRFATTARE

Kerstin Ekman, född 1933, ledamot av Svenska Akademin sedan 1978 författare av romaner och essäer, inte sällan om brott. Slog igenom med detektivromanen *Döds-klockan* (1963). En av hennes mest kända romaner är *Händelser vid vatten* (1993) för vilken hon fick Augustpriset. Hon har även fått Augustpriset en andra gång (2003) för romanen *Skraplotter*.

Dick Harrison, född 1966, professor i historia vid Lunds universitet och författare av populärhistoriska böcker. Slog igenom med *Den stora döden – om digerdöden – som belönades med Augustpriset som bästa fackbok år 2000*. Senaste större publikationer är *Slaveri – om slavhandelns utveckling – publicerade i två delar 2006 och 2007*.

Jan Guillou, född 1944, journalist och författare. Blev känd genom avslöjandet av den s k IB-affären 1973. Publicerade sina första böcker på 1970-talet, bland annat *Det stora avslöjandet* (1974) och senare *Ondskan* (1981). Har utgivit två stora romansviter, en om den svenske underrättelseofficeren Carl Hamilton med tolv böcker, bl a *Coq Rouge* (1986) och en om korsriddaren Arn Magnusson, bl a *Vägen till Jerusalem* (1998). Båda serierna har sålt i mycket stora upplagor.

Marian Keyes, född på Irland 1963, utbildad jurist och författare. Slog igenom med romanen *Watermelon* (1995, på svenska som *Vattenmelonen* 1998). Har sedan publicerat åtta romaner som sålts i miljonupplagor, bland de mest kända på svenska är *Sushi för nybörjare* (2004). Huvudpersoner i flertalet böcker är kvinnor i 30-årsåldern.

Stieg Larsson (1954–2004), journalist och författare med särskilt engagemang mot högerextremism och rasism med böcker som *Extremhögern* (1991, med Anna-Lena Lodenius). Blev känd för en vidare krets genom den postumt utgivna deckartriologin kallad Millennium-serien med bland annat *Luftslottet som sprängdes* (2007).

Liza Marlund, född 1962, journalist och författare av främst detektivromaner. Slog igenom med *Sprängaren* (1998), följd av flera böcker med journalisten Annika Bengtzon som huvudperson, bl a *Paradiset* (2000) och *Livstid* (2007). Hon är också krönikör i tidningen *Expressen*. Har sålt i mycket stora upplagor.

Orhan Pamuk, född 1952 i Istanbul, journalist och författare, fick Nobelpriset i litteratur 2006. Publicerade sina första böcker under 1970-talet. Han första större framgång var *Herr Cevdet och hans söner* (1982). Han slog igenom internationellt med *Den vita borgen* (1985). Hans senaste roman är *Snö* (2002).

J K Rowling, född 1965 i Storbritannien, pseudonym för Joanne Murray, författare och mest känd för fantasyromanerna om Harry Potter som startade med *Harry Potter och De vises sten* (1997) och den sista *Harry Potter och dödsrelikerna* (2007). Böckerna har sålts i miljonupplaga och översatts till över 60 språk.

Tomas Tranströmer, född 1931, utbildad psykolog och poet. Han debuterade med *17 dikter* (1958). Han har utgivit ett femtontal diktsamlingar – de senaste *Sorgegondolen* och *Fängelse*, båda 2004 – och tillhör de svenska så kallade femtiotalisterna, dit även bl a Lars Forssell räknas.

En enklare modell som tillämpades i SOM-undersökningen 1990 är att ställa en fråga om specifika boktitlar. Begränsningen ligger i att man i ett sådant fall endast kan uttala sig om just dessa titlar men genom valet av titlar är det ändå möjligt att göra antaganden om hur olika bokgenrer läses i olika befolkningsgrupper.

I SOM-undersökningen 2007 har vi valt ytterligare en annan frågeteknik. Frågan är nu fokuserad på kända författare med relativt många publicerade verk (se ruta). Författarna är hämtade både från populärlitteraturen och från den mer klassiska litteraturen, liksom från den svenska såväl som den utländska parnassen.

Det populära representeras bland annat av storsäljande författare som svenskarna Jan Guillou, Liza Marklund och de anglosaxiska författarna J K Rowling och Marian Keyes, den klassiska skönlitteraturen av akademiledamoten Kerstin Ekman, poeten Tomas Tranströmer och nobelpristagaren Orhan Pamuk. Även en facklitterär författare finns med – Dick Harrison, som skriver populärvetenskapliga historiska böcker. I frågan ingick både om man kände till författaren och om man läst någon eller några böcker av dem.

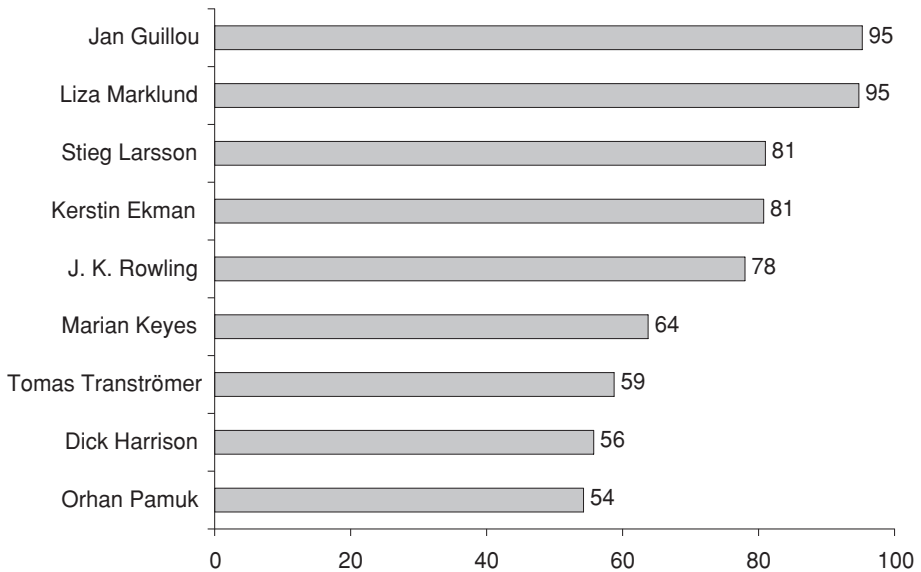
Hur kända är författarna?

Inte överraskande är det de storsäljande svenska författarna som också är de mest kända. Två författare står i särklass: Jan Guillou och Liza Marklund känner i princip alla till, 95 procent av befolkningen. I en andra grupp finns Kerstin Ekman (81 procent), Stieg Larsson (81 procent) och J K Rowling (78 procent). Minst kända – men ändå kända hos majoriteten av den svenska allmänheten – är Marian Keyes (64 procent), Tomas Tranströmer (59 procent), Dick Harrison (56 procent) och Orhan Pamuk (54 procent).

Frågan om den subjektiva kunskapen kan alltid diskuteras. Den bygger på att svarspersonerna genom ett kryss i en ruta får ange att författaren är okänd. Genom att frågan i sig antyder att det handlar om 'kända författare' är det troligt att det kan förekomma prestigesvar, att man inte vill säga att en författare är helt obekant. Det skulle i så fall främst gälla finkulturens och facklitteraturens företrädare, alltså de som ligger lägst i bekantskap. Annerlunda uttryckt är det mycket sannolikt att frågan fångar upp den förväntade skillnaden mellan de olika författarna, men att avståndet mellan mest och minst känd författare i verkligheten är något större.

Innan vi går in på i vilken utsträckning allmänheten har läst någon av de nio författarna kan vi notera att en majoritet av de som uppger sig känna till dem inte har läst någon bok av dem. Enda undantagen är bästsäljarna Jan Guillou och Liza Marklund – cirka 40 procent av dem som känner till deras namn har inte läst något av dem. Det omvända förhållandet gäller Dick Harrison, Orhan Pamuk och Tomas Tranströmer, där omkring 80 procent som säger sig känna till dem inte har läst dem.

Figur 2 Kännedom om nio författare 2007 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Har du läst någon eller några böcker av följande författare?'. Svartalternativen: 'Känner inte till författaren'; 'Nej, ingen bok'; 'Ja, en bok'; 'Ja, två eller flera böcker'. Resultaten avser andelen som besvarat frågan utan att använda svartalternativet 'Känner inte till författaren'; i procentbasen ingår även de som avstått från att svara beträffande den enskilde författaren men svarat på något av frågan i övrigt.

Vem läser vad?

Att de mest kända också är de mest lästa är förväntat. Om vi utgår från andelen som läst minst en bok av respektive författare, ligger Jan Guillou och Liza Marklund klart i topp med mer än hälften som uppger att de under det gångna året läst något av dem (tabell 2). Minst lästa bland de skönlitterära författarna är Tomas Tranströmer (12 procent) och Orhan Pamuk (9 procent) – och på samma nivå den facklitteräre Dick Harrison (8 procent). Ökar vi kravet till att ha läst två böcker är bilden densamma: för Guillou och Marklund 35 procent och för de tre som ligger lägst under fem procent.

Att de mest populära författarna enligt bokutgivningen har en stor andel läsare är inte särskilt överraskande. Möjligen är den relativt stora andelen för Kerstin Ekman mindre väntad. Även andelen som uppger att de läst något av de författare som procentuellt ligger lägst måste betraktas som hög – en procent motsvarar omkring 75 000 personer. Med stor sannolikhet rymmer resultaten vissa överskattningar, särskilt i fråga om de mindre bekanta författarna. Svarspersonerna önsketänker med säkerhet en del om sitt eget bokläsande.

Samtidigt talar allt för att den samlade bilden är rimlig. En genomgång av utlåningssiffrorna på svenska folk- och skolbibliotek för 2006 ger ett likartat mönster (Sveriges Författarfond, 2007): J K Rowling, Liza Marklund och Jan Guillou låg där på plats 36, 39 respektive 41 med omkring 230 000 utlånande böcker var, Marian Keyes på plats 145 (ca 100 000), Stieg Larsson på 198 och Kerstin Ekman på 200 (båda ca 75 000).² Den statistiken avspeglas relativt väl i resultaten för de mest lästa författare enligt SOM-undersökningen. En viss förklaring till avvikelser är att utlåningsdata är från året före.³ Det kan också konstateras att samtliga författare är mer lästa bland regelbundna bokläsare än bland andra.

Den bakgrundsfaktor som genomgående har störst effekt är utbildning. För samtliga författare utom en (Liza Marklund) finner vi den högsta andelen läsare bland högutbildade, och för samtliga gäller att personer med humanistisk inriktning på sin utbildning har läst mer än övriga av de nio författarna. Störst procentavvikelse mellan låg- och högutbildades läsning finner vi i fråga om Jan Guillou och Kerstin Ekman, men om vi istället ser till störst relativ skillnad är det Marian Keyes, Tomas Tranströmer och Orhan Pamuk: här är andelen läsare bland högutbildade mer än sex gånger fler än bland lågutbildade.

Också könsfaktorn ger ett tydligt utslag. För sju av de nio författarna är det som väntat kvinnorna som läser dem oftast. Endast Jan Guillou och Dick Harrison läses i något större utsträckning bland män. Den författare som mer än övriga skiktat mellan män och kvinnor är Marian Keyes: 31 procent bland kvinnorna mot endast 5 procent bland männen har läst minst en bok av henne; 20 respektive 1 procent har läst mer än en.

Åldersskillnaderna är inte entydiga. Det allmänna mönstret är att äldre har läst flertalet författare i något större utsträckning än vad de yngre har gjort. I och med att frågan inte rymmer någon tidsbegränsning när man skall ha läst författarna har äldre givetvis större möjlighet att ha läst flertalet författare som varit verksamma under en längre tid. De största åldersskillnaderna finns för vad vi kallat de klassiska författarna – Kerstin Ekman, Tomas Tranströmer och Orhan Pamuk – samt för den facklitteräre Dick Harrison, där i samtliga fall äldre personer uppger sig ha läst dem oftare. Det omvända förhållandet gäller dock för J K Rowling, vars *Harry Potter*-böcker ligger högst bland de unga med 63 procent, vilket ingen annan författare kommer i närheten av bland ungdomarna; Liza Marklund ligger närmast med 39 procent. Möjligen överraskar det att *Harry Potter* har lästs av nästan tio procent av de äldsta; en förklaring kan vara läsning för eller tillsammans med barnbarn (jfr Lars Höglund och Eva Wahlströms kapitel). J K Rowling representerar också den författare där andelen läsare bland dem med barn i hushållet är väsentligt större än bland dem utan barn. Jan Guillou och Liza Marklund attraherar flest i åldersgruppen 30-44 år och Marian Keyes främst personer mellan 20-29 år, alltså nära den åldersgrupp som vanligen är huvudpersoner i hennes böcker.

Det är svårt att se några partipolitiska mönster i läsningen som inte kan förklaras av kön, ålder och utbildning. Möjligen kan det noteras att sympatisörerna till sve-

Tabell 2 Läsning av nio författare i olika grupper 2007 (procent)

	Jan Guillou	Liza Marklund	Kerstin Ekman	Stieg Larsson	JK Rowling	Marian Keyes	Tomas Tranströmer	Orhan Pamuk	Dick Harrison	Minsta antalet svar
	57	55	35	33	26	19	12	9	8	1 607
Kön										
	56	67	44	36	32	31	14	10	7	856
	58	41	24	29	20	5	10	7	9	750
Ålder										
	37	39	2	18	63	14	0	4	4	104
	56	50	12	23	42	34	5	6	8	167
	64	60	31	34	34	30	10	7	7	389
	59	59	45	40	22	18	14	10	8	593
	52	49	42	31	8	4	17	11	10	354
Utbildning										
	39	41	22	21	13	5	4	3	3	354
	54	53	26	30	28	18	9	6	7	538
	67	67	43	39	31	25	13	9	9	329
	69	61	52	43	34	29	23	18	14	369
Utbildningsinriktning										
	69	61	57	41	53	37	49	37	14	49
	58	56	35	34	27	20	11	8	8	1 364
Partisympati										
	70	51	31	23	38	22	8	12	14	74
	48	53	30	26	21	16	7	5	4	582
	62	57	44	31	23	25	16	8	12	85
	69	66	45	44	26	19	13	17	9	135
	68	59	38	40	30	21	14	9	10	325
	62	54	38	31	32	24	19	15	15	68
	60	60	53	44	39	25	27	21	15	126
	45	28	8	18	10	5	8	5	5	40
Läst någon bok senaste 12 mån ²										
	15	10	5	3	3	2	2	0	1	239
	52	47	20	17	18	10	4	4	3	386
	64	65	42	38	32	20	14	7	9	501
	74	73	54	55	40	34	21	18	14	475
Barn i hushållet 7 år eller äldre										
	57	54	36	34	22	18	13	9	9	1 089
	57	59	33	32	38	23	9	7	7	474

Kommentar: Tabellen visar andelen som svarat att de läst författaren (en eller flera böcker), baserat på samtliga som besvarat minst någon av frågans delfrågor (författare). För frågans lydelse, se kommentar till figur 1. ¹Observera det begränsade antalet svarspersoner. ²Frågan gäller oavsett bok (se figur 1).

rigedemokraterna ligger lägst i fråga om läsning av samtliga nio författare; den enda författare med en relativt stor andel läsare bland partiets sympatisörer är Jan Guillou (45 procent). Vi kan också för varje författare se vilket partis sympatisörer som ligger högt. För Jan Guillou är det v-sympatisörer (70 procent) och för Liza Marklund fp-sympatisörer (66 procent). Kerstin Ekman attraherar i störst grad miljöpartisympatisörer, vilka generellt uppvisar en bred läsning. För Stieg Larsson är det en plats som delas med fp-sympatisörer, för Marian Keyes med c-sympatisörer och för Dick Harrison med kd-sympatisörer. Bakom siffrorna för partierna anas ålders- och könskillnader.

Bakom skillnaderna i läsmönster ligger ofta kulturella föreställningar om vad som är fint och fult. Många studier har visat att det är just utbildningsnivån som spelar roll för de distinktioner eller preferenser som görs när det gäller kulturprodukter (Bourdieu, 1984). Högutbildade och akademiker väljer den ”fina” litteraturen, lågutbildade den breda eller ”folkliga”. De resultat som framträder här pekar i samma riktning, men det intressanta är att även de bästsäljande svenska populärförfattarna – Guillou och Marklund – inte väljs bort av högutbildade utan ligger till och med högre i denna grupp. Det visar hur populärlitteraturen, kanske genom de nya distributionsformerna, har etablerat sig i alla grupper.

Bokläsning i förändring – eller?

Det inledande citatet från Predikaren fortsätter: ”...och flitiga studier gör kroppen trött” (Predikaren 12:12). Men där verkar Predikaren ha fel. Det finns få spår av trötthet när vi ser på andelen regelbundna läsare. Bokläsningen har de senaste åren pekats uppåt och det svenska folket verkar i hög grad uppskatta sina bästsäljande författare och läser dem flitigt. Nya vägar till den läsande publiken har öppnats och gensvaret är betydande.

Men resultatet är inte helt entydigt. De senaste årens ökning har avstannat. Siffrorna för 2007 ger till och med intrycket att läsningen kan komma att försvagas de närmaste åren. En svaghet är exempelvis att det är relativt få bästsäljande författare som svarar för det riktigt stora läsintresset. En annan fråga är vad nya tekniker kommer att innebära. Kommer den ökande användningen av nätet som ett slags läsplattform att påverka bokläsningen? Eller kommer en ökad spridning av ljudböcker att skapa nya marknader för boken? Den intressanta följdfrågan är om nya tekniker i bokspridningen kommer att påverka de skilda bokvärldar som utmärker dagens Sverige.

Noter

- ¹ Det bör understrykas att det mått som användas är hur ofta man läser en bok, inte hur mycket man läser. Mätningar av den självuppskattade tiden för läsning visar inte på någon motsvarande ökning (Mediebarometern 2007, 2008). SOM-undersökningen skiljer i fråga om allmän bokläsning inte heller på skön- och facklitteratur. Däremot finns det en särskild fråga som sedan några år ställs om typen av litteratur. Den visar 2007 att 39 procent minst en gång i veckan läst en skönlitterär bok och 19 procent en fackbok. Totalt sett har med den frågan 44 procent läst minst en skönlitterär bok eller fackbok en genomsnittlig vecka. Att siffran ligger något högre än den allmänna bokläsningen har sannolikt att göra med att den senare något underskattar fackbokläsningen. Ett metodtest genomfört inom ramen för Mediebarometern visade att när frågan om bokläsning kompletterades med en förklaring att det gällde både skön- och facklitteratur gick andelen upp bland läsare av fackböcker (Mediebarometern 2007, 2008; jfr även Antoni, 2004).
- ² 2006 är det senaste tillgängliga året för utlåningsstatistik. Utlåningsstatistiken präglas av att det främst är barn- och läroböcker som lånas ut. I toppen ligger Astrid Lindgren (ca 900 000 utlånade böcker) följd av Gunilla Bergström (Alfons Åberg; ca 830 000) samt Anders Jacobsson och Sören Olsson (böckerna om Sune och Bert; ca 750 000). Överrepresentation av barn och ungdom förklarar också den höga placeringen för J K Rowling (Sveriges Författarfond, 2007).
- ³ Exempelvis låg Kerstin Ekman år 2004 på omkring plats 100.

Referenser

- Antoni, Rudolf (2004) "Läsa och bläddra. Resultat från bokläsning från SOM-undersökningen 1988–2003." I *Bokläsning i den digitala tidsåldern*. Göteborg: Nordicom-Sverige.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge
- Carlsson, Ulla; Facht, Ulrika (red; 2007) *Mediesverige 2007. Statistik och analys*. Göteborg: Nordicom-Sverige.
- Carlsson, Ulla; Facht, Ulrika; Hellingwerf, Karin (2004) "Bokläsning i den digitala tidsåldern. Resultat från Mediebarometern 1979–2003." I *Bokläsning i den digitala tidsåldern*. Göteborg: Nordicom-Sverige.
- Mediebarometern 2007* (2008) Göteborg: Nordicom-Sverige.
- Nilsson, Åsa (2008) *Livsstil och kulturvanor i Sverige 2007*. SOM-rapport. Göteborg: SOM-institutet.
- Sveriges Författarförbund (2007) *De mest utlånade författarna på folk- och skolbibliotek 2004–2006*. (<http://www.svff.se/topp2006.pdf>)

